

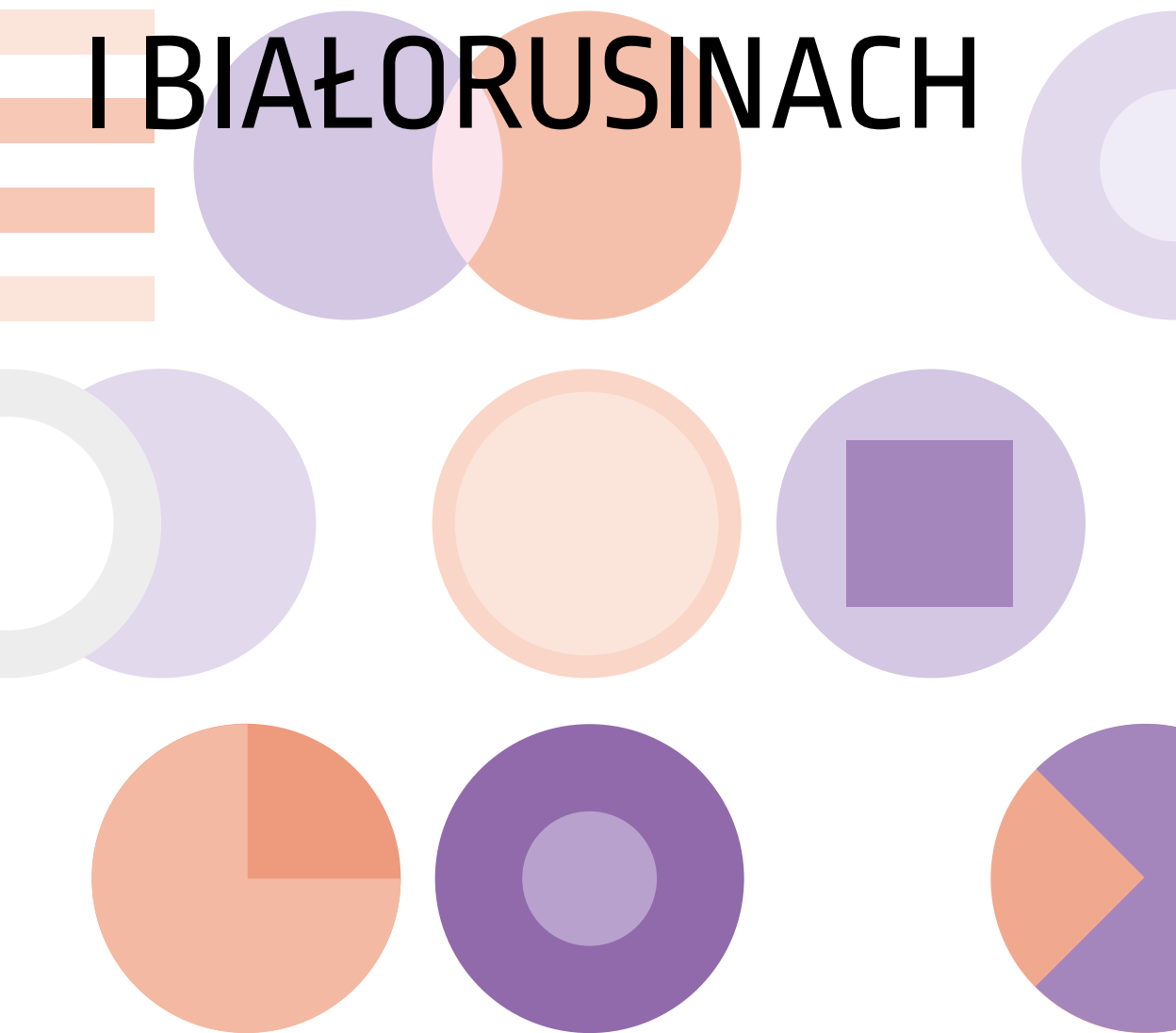
POLACY O BIAŁORUSI

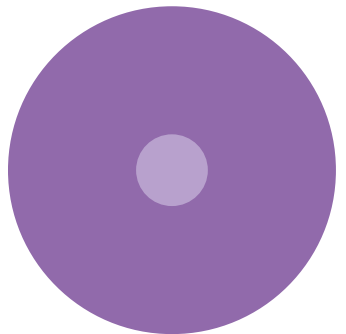
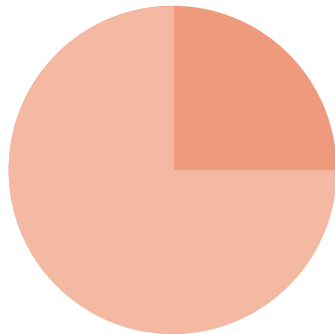
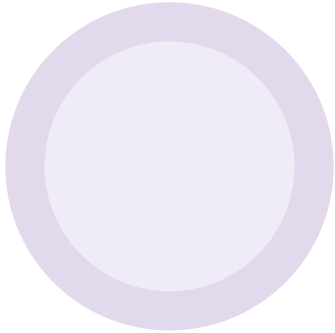
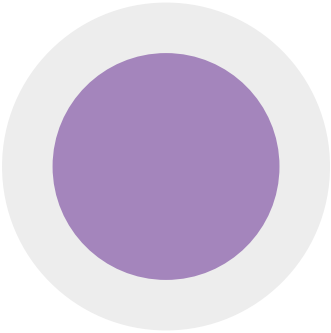
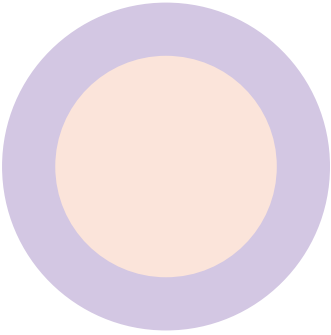
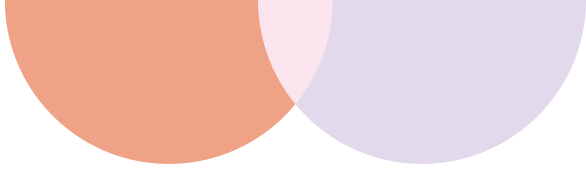

Warszawa 2023

Raport Centrum Mieroszewskiego
z badań opinii publicznej w Polsce

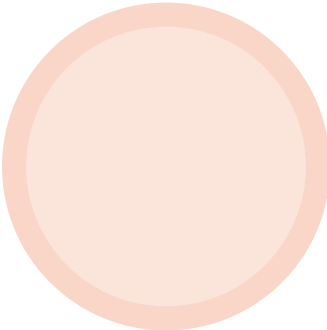
I BIAŁORUSINACH

POLACY O BIAŁORUSI I BIAŁORUSINACH

Raport Centrum Mieroszewskiego
z badań opinii publicznej w Polsce

Sondaż

ARC Rynek i Opinia

Analizy i raport

Łukasz Mazurkiewicz, Grzegorz Sygnowski

Wstęp

Ernest Wyciszekiewicz

Copyright by

Centrum Dialogu im. Juliusza Mieroszewskiego

Projekt graficzny i skład

dobosz.studio

ISBN

978-83-66883-47-5

Wydawca

Centrum Dialogu im. Juliusza Mieroszewskiego

ul. Jasna 14/16A, 00-041 Warszawa

tel. + 48 22 295 00 30

e-mail: kontakt@mieroszewski.pl

www.mieroszewski.pl

Spis treści

1.	Wstęp	6
2.	Wprowadzenie – tło i cel badania	8
3.	Informacje o badaniu	10
4.	Ocena nastawienia wobec Polski wybranych państw i narodów	14
5.	Wizerunek Białorusi	18
6.	Ocena władz Białorusi i ich polityki	25
7.	Relacje polsko-białoruskie	30
8.	Podsumowanie	38

1. Wstęp

Zapraszamy do zapoznania się z wynikami i analizą najnowszego badania polskiej opinii publicznej, przeprowadzonego w maju 2023 r. na zlecenie Centrum Mieroszewskiego. Sondaż „Polacy o Białorusi i Białorusinach” stanowi kontynuację rozpoczętego w 2022 r. nowego cyklu raportów, które mają służyć lepszemu zrozumieniu ewolucji wzajemnego postrzegania Polaków i narodów Europy Wschodniej.

Ostatnie lata obfitują w wydarzenia zmieniające w sposób zasadniczy uwarunkowania społeczne, polityczne i gospodarcze w naszym regionie. W ubiegłym roku odpowiedziliśmy na owe zmiany raportami dotyczącymi postrzegania Polski, Polaków i polskiej kultury przez Ukraińców, aby uchwycić dokonujące się głębokie i pozytywne zmiany w postrzeganiu naszego kraju przez zmagającego się z rosyjską agresją sąsiada.

Wojna siłą rzeczy odsunęła w cień ważne problemy związane z Białorusią: masowe pokojowe demonstracje, po których nastąpiły masowe brutalne represje w stosunku do osób zaangażowanych w jakiegokolwiek próby sprzeciwu wobec reżimu. Zmiana się nie udała, tysiące Białorusinów odbywa wyroki w więzieniach, dziesiątki tysięcy musieli opuścić kraj. Poza granicami doszło do konsolidacji opozycji i powołania wokół dysponującej demokratycznym mandatem Swiałłany Cichanouskiej zrębów rządu na uchodźstwie. Przysłowiowe międzynarodowe pięć minut Białorusi skończyły się jednak wraz z rozpoczęciem rosyjskiej inwazji na Ukrainę, w której aktywny udział wzięło państwo białoruskie, udostępniając terytorium do ofensywy lądowej a potem regularnych ostrzałów i bombardowań ukraińskich miast i obiektów infrastruktury.

Polska stała się w latach 2020–2021 jednym z najważniejszych miejsc schronienia białoruskich aktywistów, ludzi kultury i przedsiębiorców. Opór białoruskiego społeczeństwa wobec dyktatury Łukaszenki wywołał bardzo pozytywny oddźwięk w Polsce, przełamując liczne stereotypy na temat Białorusinów jakoby pogodzonych z losem i niezdolnych do oddolnych zrywów w imię obrony podstawowych praw i wolności. Jednocześnie brutalność rosyjskiej agresji, w której udział wzięła także Białoruś, wywołała masowe oburzenie, którego ostrze wymierzone było i jest przede wszystkim w kierunku Rosjan, ale nie ominęło również Białorusinów. Obserwując zderzenie tych procesów – rosnącej sympatii i szacunku oraz sprzeciwu i wzburzenia – uznaliśmy, że warto zbadać bardziej szczegółowo, jak obecnie Polacy patrzą na Białoruś i Białorusinów, jak ewoluuje ich postawa, jaką rolę w tym procesie odgrywają wspomniane wydarzenia polityczne. Równocześnie przeprowadziliśmy badania wśród przebywających w Polsce Białorusinów, aby zrozumieć ich postawy wobec

Polski i Polaków. Wyniki będą przedstawione już wkrótce w kolejnym raporcie.

Zachęcając do zapoznania się ze szczegółowym omówieniem wyników sondażu, które znajdzie Państwo we właściwej części raportu, chcielibyśmy uwypuklić kilka wątków.

Widać wyraźnie, że Rosja jest „kamieniem u szyi” Białorusinów, jeśli chodzi o wpływ na ich postrzeganie w Polsce. Znaczący wzrost niechęci i nieufności do nich zdaje się w dużej mierze pochodną rosyjskich działań, w szczególności wplątania Mińska w wojnę oraz pogłębiającego się podporządkowywania reżimu celom rosyjskiej polityki. Pozytywny obraz społeczeństwa białoruskiego po protestach 2020 r. został ponadto wyparty przez negatywne skojarzenia związane z rosnącą represyjnością, agresywnością i prorosyjskością reżimu Łukaszenki. Nie bez znaczenia jest też związek między pozytywnym postrzeganiem a osiągniętym sukcesem albo przynajmniej poziomem determinacji w dążeniu do niego. Porażka opozycji białoruskiej wzbudziła współczucie i odruch solidarności, ale nie może być trwałym czynnikiem pozytywnie kształtującym percepcję.

Nie jest oczywiście zaskoczeniem, że sprawujący dyktatorską władzę na Białorusi Alaksandr Łukaszenka wyraźnie góruje w rankingu rozpoznawalności, będąc jednocześnie postrzeganym w sposób bardzo krytyczny przez przytłaczającą większość respondentów, głównie z powodu metod sprawowania władzy i towarzyszących im represji, ale również zależności od Rosji i współudziału w wojnie. Na uwagę zasługuje, że prawie 40% pytanym wie kim są Swiałłana Cichanouska, Andrzej Poczobut czy Andżelika Borys. Jednak dysproporcje, jakie zaznaczyły się między różnymi grupami wiekowymi w tym względzie, pokazują, że być może u wielu młodych Polaków Białoruś zanika na mapie mentalnej.

Znamienna jest zdecydowana przewaga polityków bądź osób politycznie zaangażowanych nad ludźmi kultury, co pokazuje, jak bardzo upolitycznione jest polskie postrzeganie sąsiada, zapewne wywołane też medialną obecnością tych postaci. Z tej obserwacji powinien jednak popłynąć ważny sygnał zarówno do białoruskiej diaspory w Polsce, jak i do polskich władz o potrzebie wspólnych

i samodzielnych inicjatyw mających na celu podniesienie poziomu rozpoznawalności białoruskiej kultury, tak samo współczesnej, jak i dawnej. Ważnym narzędziem mogłyby być polsko-litewsko-białoruskie programy przypominające wspólną historię i dziedzictwo, aby na nowo historycznie zakorzenił sąsiada w polskiej mentalności, wykorzeniając sukcesywnie skojarzenia sowieckie.

Zważywszy na wpływ wojny, cieszy, że utrzymuje się wśród Polaków wysokie poparcie dla udzielania aktywnej pomocy Białorusi w walce z reżimem oraz przekonanie, że w długofalowym interesie Polski jest Białoruś demokratyczna i wolna. Sprawy białoruskie, choć przyćmione przez rosyjską agresję, nadal dość żywo interesują Polaków, z których 1/3 przyznaje się do regularnego śledzenia informacji o sąsiedzie.

Sondaż potwierdza też – co dla analityków polskiej polityki wschodniej raczej nie będzie zaskoczeniem – że w Polsce dominuje postawa solidarności z Białorusinami. 43% Polaków chciałoby wspierania przynajmniej tych obywateli Białorusi, którzy w Polsce schronili się przed represjami politycznymi, a 30% w ogóle chciałoby przyznać Białorusinom prawa zastrzeżone co do zasady dla obywateli UE. Natomiast zwraca uwagę, że pewna część Polaków – łącznie 20% – nie uważa białoruskich Polaków za rodaków lub ma wątpliwości co do takiej kwalifikacji. Jeszcze więcej zaś obywateli RP (40%) jest niechętna przywilejom, którymi białoruscy Polacy cieszą się w Polsce na podstawie Karty Polaka lub ma wątpliwości co do tego, czy powinni je oni posiadać.

Znajomość wśród Polaków osób z Białorusi oraz związki rodzinne również są znaczące, tworząc istotny potencjał do wykorzystania w rekomendowanych działaniach. Mimo rosnącej nieufności, nadal dominuje przekonanie o potrzebie okazywania solidarności z represjonowanymi, ale też generalnego udzielania wsparcia Białorusinom przebywającym w Polsce.

Warto zwrócić uwagę na problem nieujęty w badaniu, a mianowicie niełatwe relacje między społecznie i politycznie zaangażowanymi Białorusinami i Ukraińcami w Polsce. W naszych badaniach z końca 2020 r. niemal 70% respondentów uznało, że w interesie Polski leży wspieranie niepodległości Ukrainy i Białorusi oraz zbliżenie tych państw z UE. Dzisiaj zapewne powiązanie obu państw w jednym pytaniu byłoby uznane za nadużycie. W świetle głębokich i pozytywnych zmian zachodzących w polsko-ukraińskich relacjach społecznych ważne byłoby nawiązywanie relacji przez diasporę białoruską ze środowiskami ukraińskimi w celu stopniowej odbudowy zaufania. Większy ciężar mimo mniejszej liczebności i wpływowości spoczywa tu na przebywających w Polsce Białorusinach. Pozytywne kształtowanie postrzegania Białorusi i Białorusinów nie może być rozpatrywane w oderwaniu od szerszych procesów społeczno-politycznych zachodzących w regionie pod wpływem wojny. Strategia przeczekania kryzysu nie przyniesie rezultatów. Jeśli Białorusini żywią zamiar przedstawienia tamy negatywnemu wpływowi działań reżimu Łukaszenki na ich postrzeganie, diaspora powinna zwiększyć własną aktywność w sferze publicznej. Nie tylko ocze kiwać na wsparcie, które jest zresztą nadal udzielane, ale włączyć się do kształtowania debaty. To oczywiście jest dziś trudniejsze niż dwa lata temu z powodu białoruskiego zaangażowania w rosyjską agresję i pogorszającego się postrzegania Białorusinów, ale paradoksalnie owe okoliczności mogą też pomóc w podjęciu i uzasadnieniu przez dysponujące mandatem elity opozycyjne jednoznaczne go wyboru cywilizacyjnego, porzucenia nawyku lawirowania i szukania wymaginowanej równowagi między Wschodem a Zachodem.

Ernest Wyciszkie wicz

2. Wprowadzenie – tło i cel badania

Najpierw wydarzenia związane ze sfałszowanymi wyborami prezydenckimi na Białorusi w roku 2020 i represje wobec społeczeństwa białoruskiego i wobec Polaków na Białorusi, następnie tzw. kryzys migracyjny wywołany przez reżim Alaksandra Łukaszenki na granicy z Polską, wreszcie postawa władz i społeczeństwa białoruskiego w stosunku do rosyjskiej agresji na Ukrainę – te trzy konteksty silnie kształtują polską debatę na tematy białoruskie, zapewniając stałą ich obecność w przestrzeni medialnej. Można powiedzieć, że Białoruś – obok Ukrainy – znajduje się od kilku lat w centrum uwagi polskich mediów i polskiej opinii publicznej.

Dynamika zdarzeń wokół Białorusi wytrąciła Polaków z pewnego utrwalonego sposobu widzenia tego kraju. Przez trzy dekady był to obraz dość stabilny, niewzbudzający w polskiej debacie jakichś silniejszych emocji. Trwałość reżimu rządzącego tym krajem, wizerunek Białorusinów jako ludzi spokojnych, mniej skorych do protestów, swoista „mała stabilizacja” w relacjach z Białorusią – wszystko to uległo i ulega nadal gwałtownym zmianom. Zapora techniczna zbudowana na polsko-białoruskiej granicy to przemawiający do wyobraźni, nowy symbol sytuacji, w jakiej się obecnie znajdujemy w stosunkach z tym wschodnim sąsiadem Polski.

Dlatego właśnie tak ważne jest dziś właściwe rozpoznanie i zrozumienie wzajemnego postrzegania obu narodów oraz uchwycenie procesu krystalizacji białoruskiej tożsamości w obliczu wydarzeń zagrażających bezpośrednio suwerenności tego kraju. To warunki niezbędne dla planowania zarówno polityki na poziomie państwowym, jak i działań w sferze społecznej i kulturalnej. Ukształtowane w przeszłości wyobrażenia o naszym wschodnim sąsiadzie domagają się bowiem obecnie pilnej i głębokiej rewizji.

W takim właśnie kontekście przeprowadzony został na zlecenie Centrum Mieroszewskiego sondaż polskiej opinii publicznej na temat Białorusi i Białorusinów. Jego celem było m.in. ustalenie:

- jak wobec bieżących wydarzeń kształtuje się postrzeganie Białorusi, jej władz i mieszkańców?
- w jaki sposób stała ekspozycja opinii publicznej na wiadomości z Białorusi wpłynęła na zainteresowanie tym krajem i wiedzę o nim?
- jakie są oczekiwania Polaków co do polityki wobec Białorusi, jaką powinna obecnie prowadzić Polska i kraje Zachodu?
- czy i w jaki sposób należy wspierać społeczeństwo białoruskie, w tym Polaków na Białorusi?
- jak postępować wobec Białorusinów, którzy szukają w Polsce warunków do lepszego życia?

To najważniejsze kwestie poruszone w badaniu, którego wyniki zawiera prezentowane opracowanie. Jest ono częścią szerszego projektu badań o tematyce białoruskiej, jakie prowadzi obecnie Centrum Mieroszewskiego. Równoległe zrealizowany został sondaż wśród Białorusinów przebywających w Polsce, poświęcony ich opiniom o bieżących wydarzeniach, o pobycie w Polsce i planach z tym związanych.

Oba badania pozwalają rozróżnić społeczny potencjał relacji polsko-białoruskich, które weszły w zupełnie nową fazę. Tworzy to wielkie wyzwania dla wielu instytucji i środowisk w Polsce zajmujących się Europą Wschodnią.

*[...] tak ważne jest dziś
właściwe rozpoznanie
i zrozumienie wzajemnego
postrzegania obu narodów
oraz uchwycenie procesu
krystalizacji białoruskiej
tożsamości w obliczu
wydarzeń zagrażających
bezpośrednio suwerenności
tego kraju.*

3. Informacje o badaniu

Metodologia

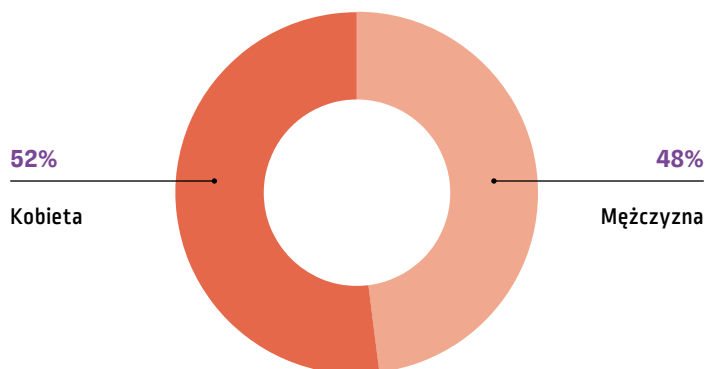

- **Metoda przeprowadzenia sondażu:**
Badanie miało charakter pomiaru ilościowego, zrealizowanego techniką wywiadów.
- **Respondenci i geografia:**
Badanie przeprowadzono na próbie 1002 dorosłych Polaków, reprezentatywnej dla struktury Polski pod względem: płci, wieku, wielkości miejsca zamieszkania i województwa.
- **Pomiar realizowany był w dniach:**
10–19 maja 2023 r.
- **Informacja dodatkowa:**
Na części wykresów dane nie sumują się do 100%. Sytuacja taka występuje w pytaniach wieloodpowiedziowych. W przypadku pytań z możliwą jedną odpowiedzią, minimalne odchylenia od 100% wiążą się z zaokrągleniami procentowania.

Struktura próby

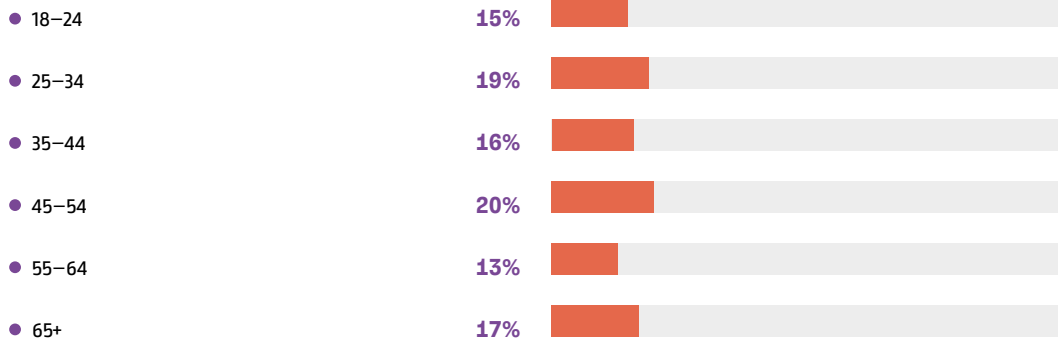
↓ WYKRES 1:

Płeć

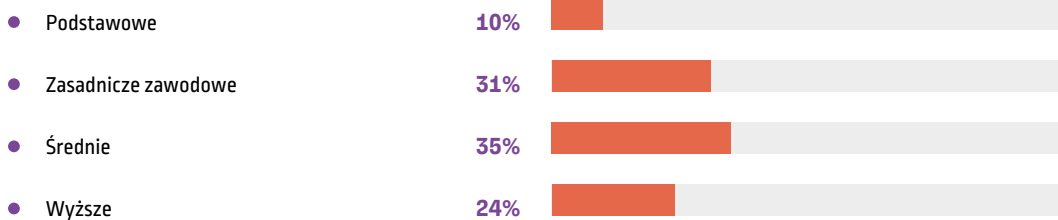
↓ WYKRES 2:

Wiek

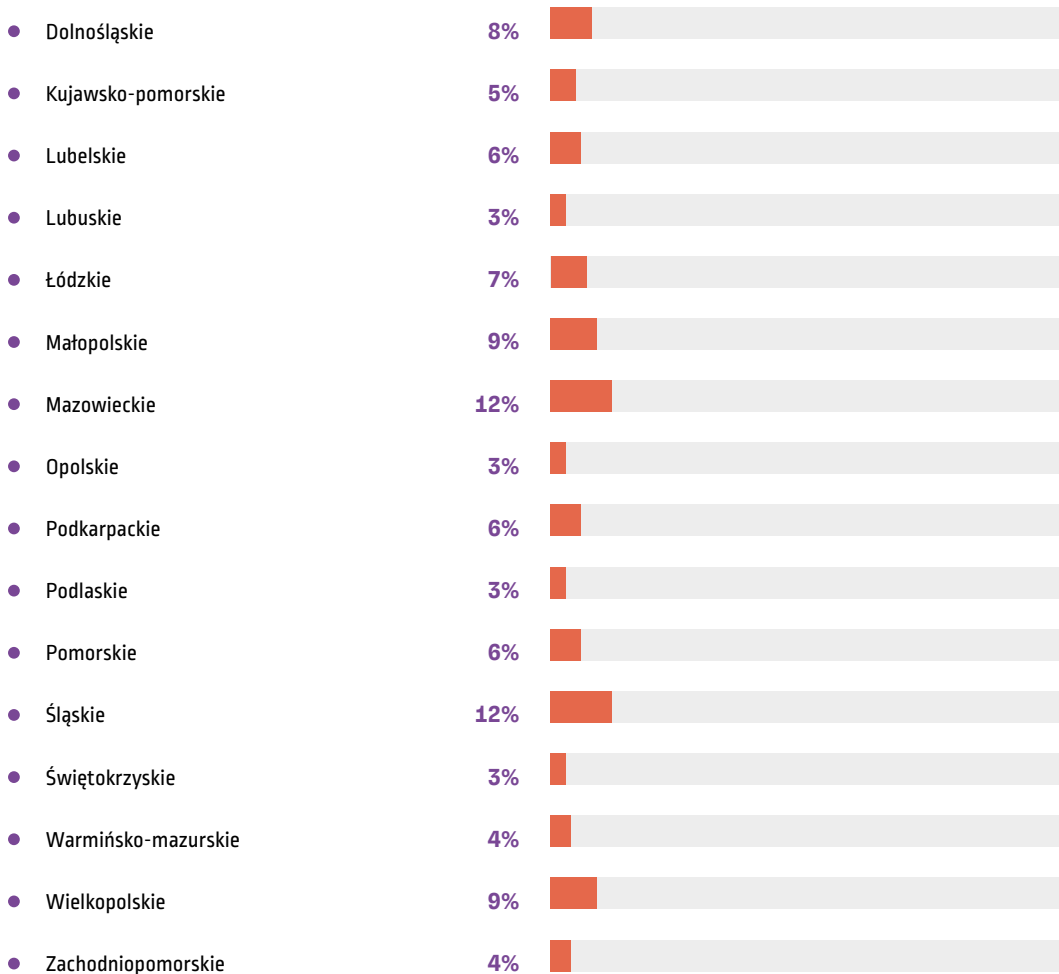
↓ WYKRES 3:

Wykształcenie

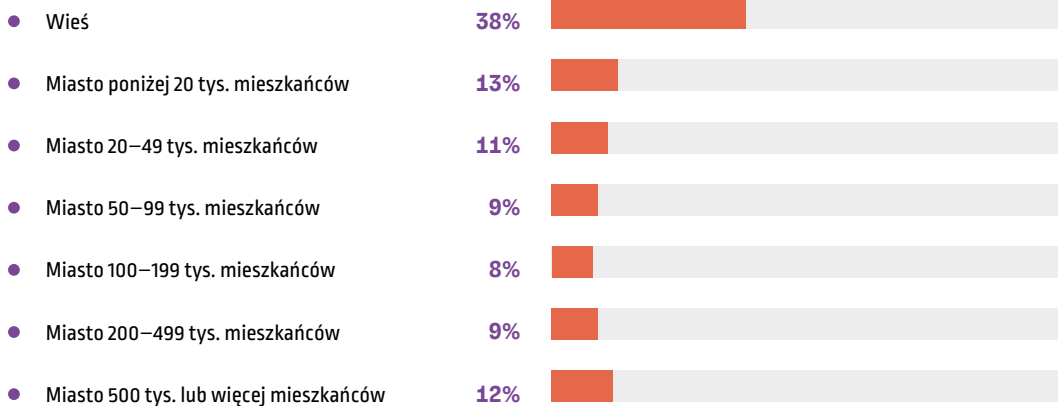
↓ WYKRES 4:

Województwo

↓ WYKRES 5:

Wielkość miejscowości

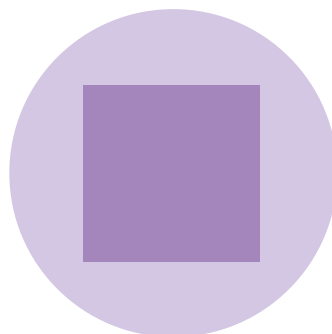
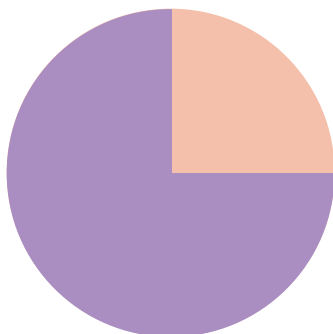
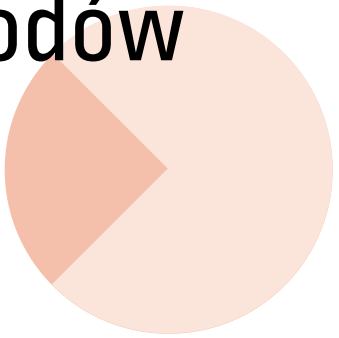

4

Ocena nastawienia
wobec Polski
wybranych państw
i narodów

Analiza odpowiedzi na pytania o to, w jaki sposób Polacy postrzegają sąsiednie kraje oraz jaki im przypisują stosunek do Polski pokazuje wpływ na tę percepcję spowodowany wojną na Ukrainie. Wpływ ten jest jeszcze wyraźniejszy, jeśli mamy możliwość porównania bieżących wyników z danymi z badań, uzyskanymi w latach poprzedzających wojnę¹.

Jeszcze trzy lata temu z przewagą wskazań mówiących o nieprzyjaznym stosunku do Polski mieliśmy do czynienia tylko w przypadku Rosji. Obecnie do tego grona dołączyła również Białoruś.

Jest to najważniejsze, podstawowe ustalenie prezentowanego tu badania. Tylko **10%** badanych uważa, że stosunek Białorusi do Polski jest przyjazny, a **82%** jest zdania, że jest on nieprzyjazny. Jest to prawdziwe załamanie wcześniejszej percepcji tego kraju wśród Polaków. Trzy ostatnie lata, co oczywiście zrozumiałe, przyniosły pogorszenie percepcji stosunków rosyjsko-polskich, ale zmiana jaka w tym czasie dokonała się w odniesieniu do stosunków białorusko-polskich jest szczególnie wyraźna.

Trudno się temu dziwić, gdy – przynajmniej w oficjalnej narracji – Białoruś ramię w ramię stoi po stronie agresora i gdy

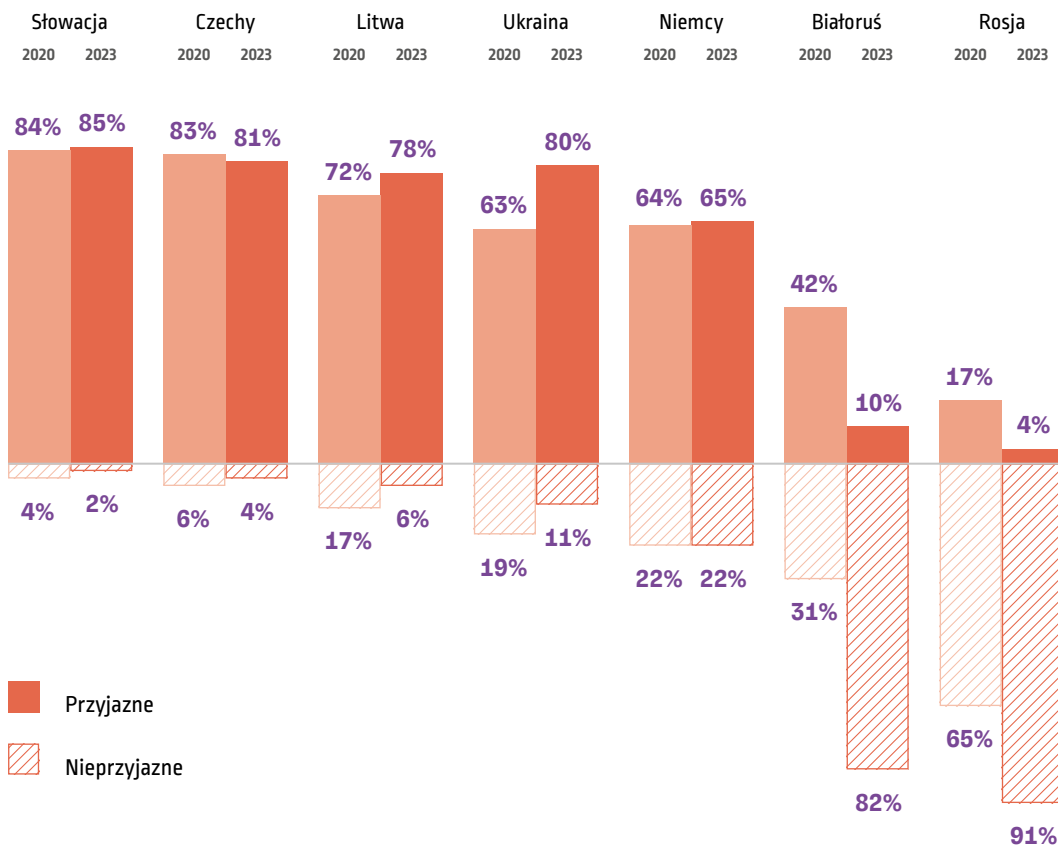
to terytorium Białorusi wykorzystywane jest przez Rosjan do ataków na Ukrainę.

Ostatnie lata przyniosły utrwalenie postrzegania przez polską opinię publiczną takich krajów, jak Słowacja, Czechy oraz Niemcy. W przypadku Niemiec nie zmienił się pewien dystans, z jakim Polacy podchodzą do relacji niemiecko-polskich. Biorąc pod uwagę wszystkich innych naszych sąsiadów (oczy-nastawienie Niemiec do Polski jest postrzegane jako relatywnie najmniej przyjazne, choć oczywiście przewaga wskazań pozytywnych jest nadal bardzo wyraźna).

W przypadku Litwy percepcja nastawienia tego kraju do Polski przechyliła się w ostatnich latach bardziej na stronę przyjaznych relacji. To samo zjawisko, nawet w większym stopniu, odnotowano w odniesieniu do Ukrainy. Obecnie **80%** badanych uważa, że Ukraina jest przyjaźnie nastawiona do Polski, co oznacza wzrost o **17 punktów procentowych**. Przeciwnego zdania (nieprzyjazne nastawienie do Polski) jest **11%** badanych (spadek o 8 punktów procentowych).

¹ Badanie z serii „Polska-Rosja. Diagnoza społeczna” zrealizowane w 2020 r. na zlecenie Centrum Polsko-Rosyjskiego Dialogu i Porozumienia.

↓ WYKRES 6:

Jak Polacy postrzegają stosunek innych państw do Polski?

Jeśli w odniesieniu do Białorusi jako państwa Polacy są raczej zgodni, że jest ono nieprzyjaźnie nastawione wobec Polski, to już w odniesieniu do Białorusinów jako narodu oceny badanych nie są tak jednoznaczne. Co prawda odsetek zwolenników tezy, że Białorusini jako naród są przyjaźnie nastawieni do Polski nie jest obecnie tak wysoki, jak było to w roku 2020, ale przekonanie takie nadal podziela jedna trzecia badanych. Mniej więcej co drugi badany uważa inaczej – że Białorusini są Polsce nieżyczliwi.

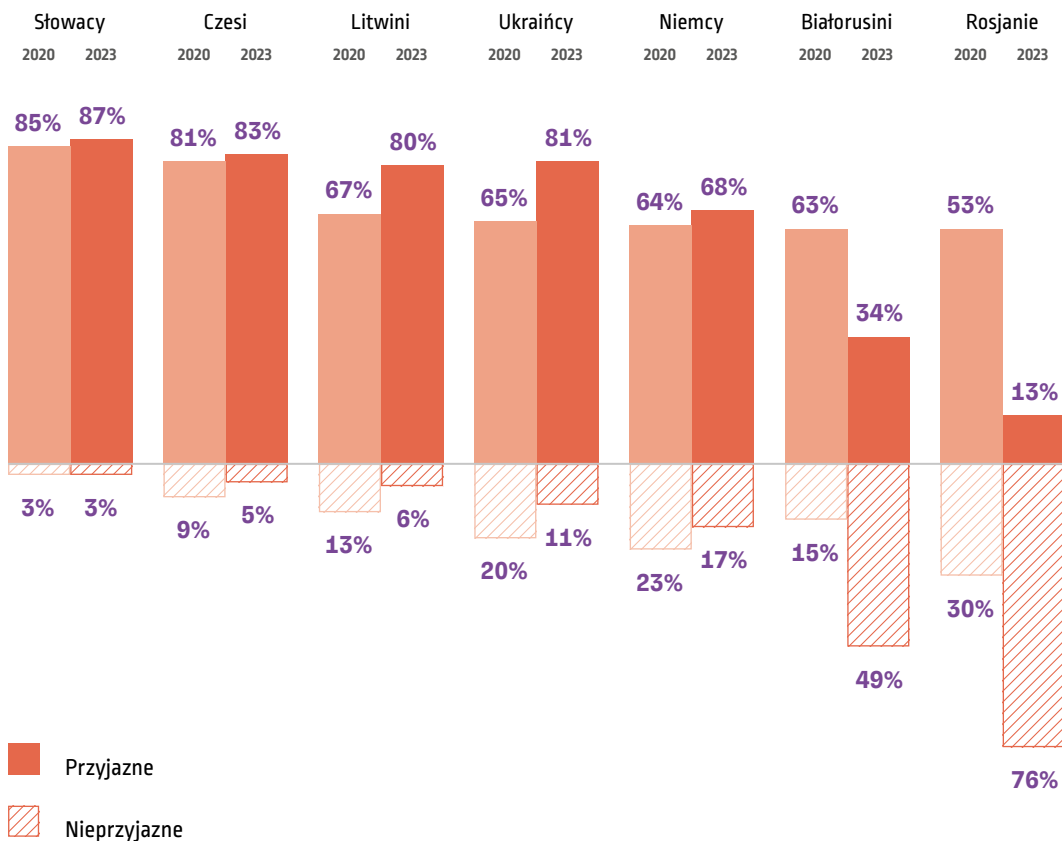
Podobnie mniej kateryczne stanowisko mają badani w odniesieniu do Rosjan jako narodu – tu jednak przewaga

ocen o zabarwieniu negatywnym nad pozytywnymi jest już wyraźnie wyższa.

Agresja Rosji na Ukrainę przyniosła również zmiany percepcyjnego nastawienia do Polski Litwinów i Ukraińców. W jednym i drugim przypadku przybyło osób postrzegających nastawienie tych narodów do Polski jako przyjazne, przy jednoczesnym zmniejszeniu wskazań na stosunek nieprzyjazny. Podobne zjawisko odnotowano w odniesieniu do Niemców, choć tutaj te zmiany są na granicy błędu statystycznego.

↓ WYKRES 7:

Jak Polacy postrzegają stosunek innych narodów do Polski?

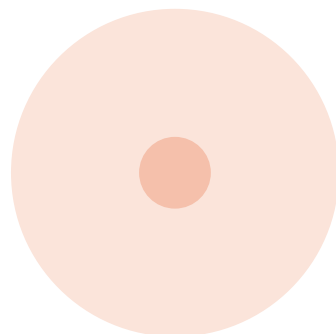
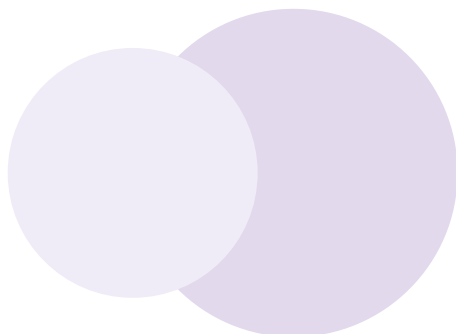

5

Wizerunek Białorusi

Zmiana sposobu, w jaki Polacy postrzegają nastawienie Białorusi i Białorusinów do Polski, ma z pewnością przełożenie na wizerunek Białorusi i skojarzenia z tym krajem funkcjonujące w świadomości społecznej.

Respondenci zapytani o skojarzenia ze słowem „Białoruś” w zdecydowanej większości formułowali wypowiedzi o zabarwieniu negatywnym.

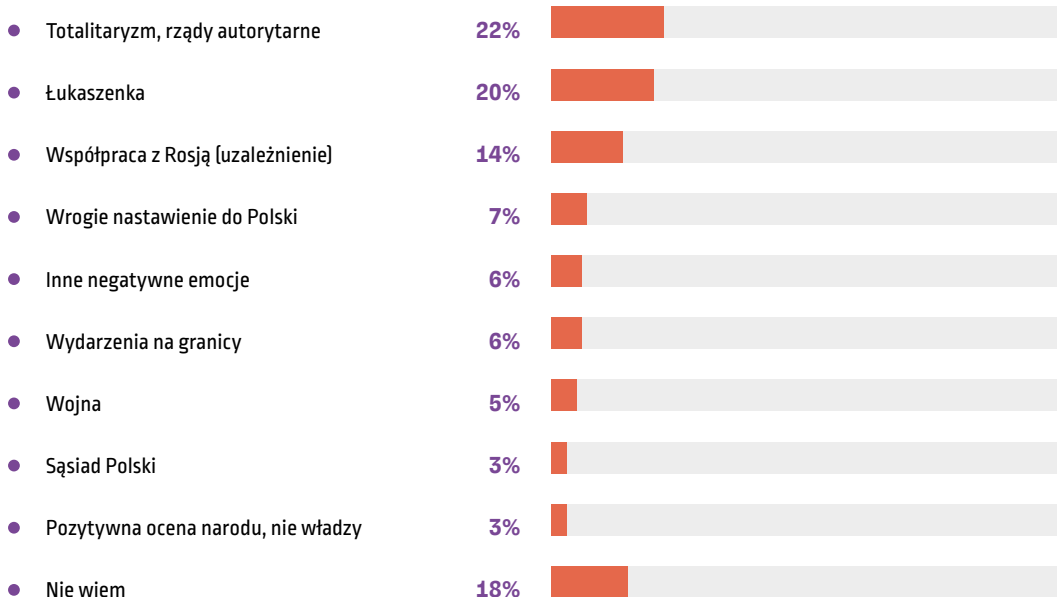
Tylko pojedyncze osoby starały się dostrzec w tym kontekście jakieś pozytywne, akcentując przede wszystkim walory społeczne (społeczeństwo obywatelskie, opozycja, itp.).

Dwa pierwsze najczęściej formułowane skojarzenia są związane z rządami autorytarnymi i wprost z Alaksandrem Łukaszenką (łącznie **42%**). Kolejne najczęściej pojawiające się skojarzenie odnosiło się do wojny oraz do zaangażowania Białorusi w agresję Rosji na Ukrainę (łącznie **19%**).

Wśród spontanicznych skojarzeń pojawiały się również wydarzenia z polsko-białoruskiej granicy, a właściwie kryzys imigracyjny, który reżim Łukaszenki podsycał jeszcze przed wybuchem wojny w Ukrainie.

↓ WYKRES 8:

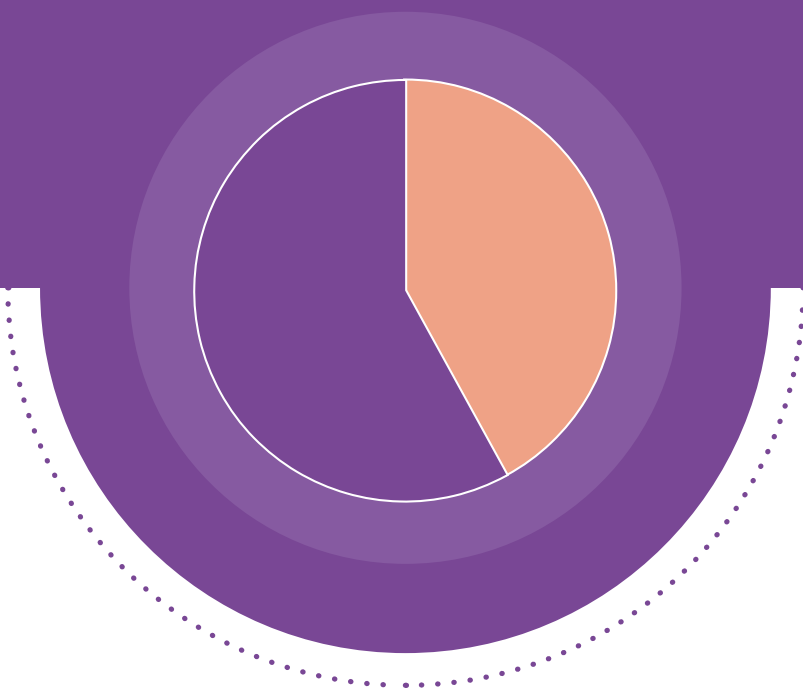
Spontaniczne skojarzenia ze słowem „Białoruś”

Spontaniczne skojarzenia
ze słowem „Białoruś”

*Totalitaryzm,
rządy autorytarne,
Łukaszenka*

42%

Oprócz spontanicznych skojarzeń z Białorusią wizerunek Białorusi wśród Polaków badano w pięciu następujących wymiarach:

- nowoczesna – zacofana
- bogata – biedna
- demokratyczna – niedemokratyczna
- niebudząca zaufania – budząca zaufanie
- warta odwiedzenia – niewarta odwiedzenia

Każdy respondent miał za zadanie ocenić na pięciostopniowej skali, jak postrzega Białoruś w każdym z tych pięciu wymiarów.

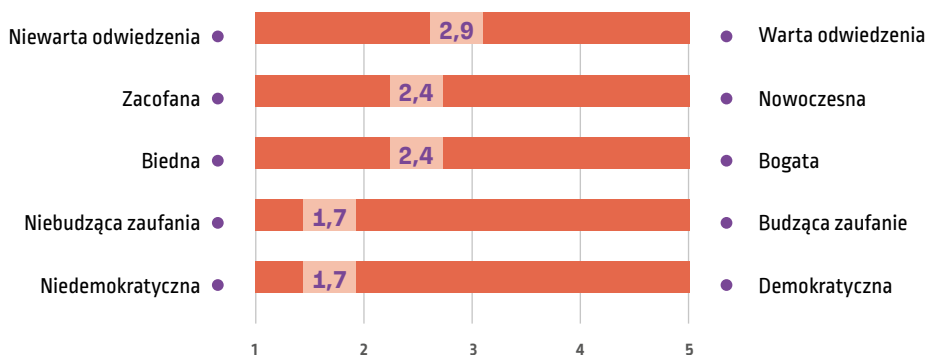
Okazuje się, że w żadnym wymiarze średnia ocen nie przekroczyła środka skali, czyli 3 punktów. Wyniki najbardziej zbliżyły się do takich wartości, kiedy badani oceniali Białoruś pod kątem walorów turystycznych: „warta odwiedzenia”.

Najgorsze rezultaty zaobserwowano w odniesieniu do zaufania oraz jakości demokracji w tym kraju. W jednym i w drugim przypadku zdecydowana większość badanych oceniła Białoruś jako kraj niebudzący zaufania i niedemokratyczny.

↓ WYKRES 9:

Jak Polacy postrzegają Białoruś?

(Średnia na skali od 1 do 5)

Wyobrażenia o Białorusi oraz wizerunek tego kraju, jaki funkcjonuje wśród Polaków, mogą być zależne od źródeł informacji.

Okazuje się, że całkiem sporo Polaków, bo 29% zna osobiście jakiegoś Białorusina bądź Białorusinkę,

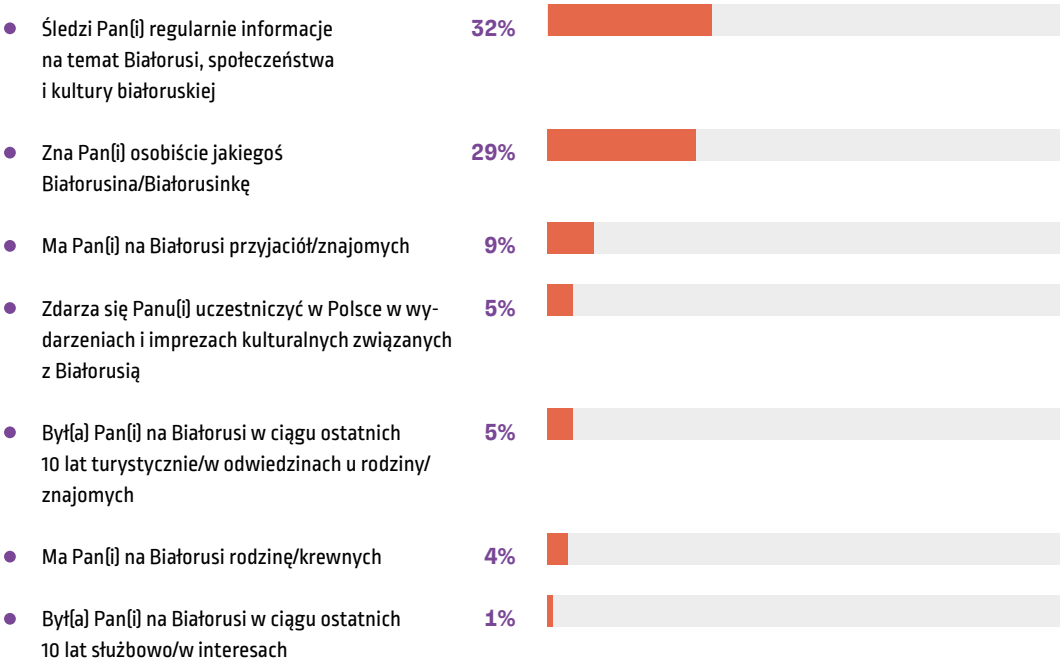
dodatkowo 9% ma na Białorusi przyjaciół/znajomych. Część respondentów posiada zatem informacje o Białorusi niejako z pierwszej ręki.

Badani, którzy znają osobiście Białorusinów lub mają na Białorusi rodzinę czy znajomych, wyraźnie częściej niż pozostali badani wskazują, że Białorusini jako naród są Polsce przyjaźni. Osoby takie wykazują się skore wobec Białorusinów większą empatią i są m.in. mniej skore, aby obwiniać samych Białorusinów za sytuację, w której się znaleźli (mniej wskazań odpowiedzi „sami wybrali sobie takiego prezydenta”).

Niewielu Polaków odwiedzało Białoruś w ostatnich latach. Zarazem jedna trzecia badanych utrzymuje, że śledzi regularnie informacje na temat Białorusi, co należy uznać za wysoki odsetek.

↓ WYKRES 10:

Osobiste doświadczenia z Białorusią i Białorusinami

Wydarzenia na Białorusi z roku 2020 kojarzą się Polakom przede wszystkim ze sfałszowanymi wyborami prezydenckimi oraz masowymi protestami społecznymi, które były brutalnie tłumione przez władze.

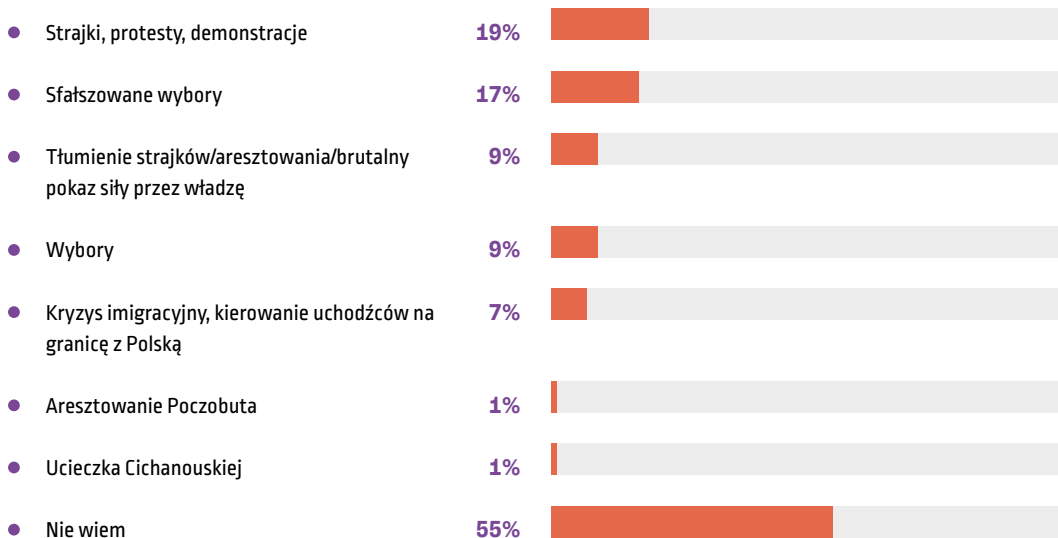
To właśnie opór społeczny na dużą skalę, w formie demonstracji i protestów społeczeństwa białoruskiego, najmocniej utkwiał w świadomości Polaków.

Obraz ten wzmocniony został doniesieniami o represjach, jakie dotknęły uczestników tych protestów.

W pamięci społecznej, choć już w znacznie mniejszym natężeniu, funkcjonuje też nadal kryzys imigracyjny na granicy polsko-białoruskiej.

↓ WYKRES 11:

Wydarzenia z 2020 r.

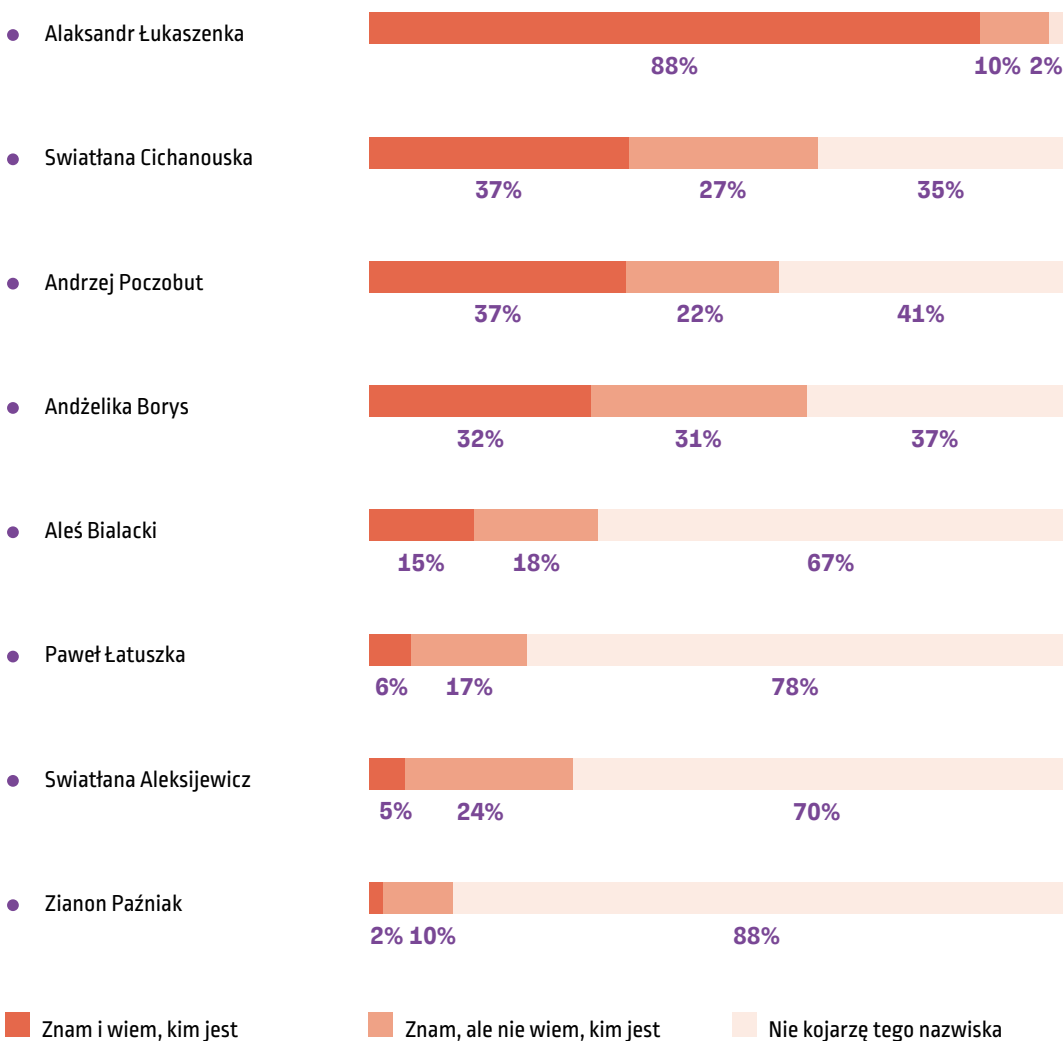
Deklarowane dosyć wysokie zainteresowanie sytuacją na Białorusi potwierdza dobrą orientację badanych co do głównych aktorów białoruskiej polityki i życia społeczno-kulturalnego. Praktycznie każdy Polak dobrze wie, kim jest Alaksandr Łukaszenka. Co najmniej jedna trzecia badanych, co jest wartością zbieżną z deklarowanym zainteresowaniem sprawami białoruskimi, rozpoznaje takie nazwiska jak: Cichanouska, Poczobut, Borys. 15% badanych wie ponadto kim jest Aleś Białacki, a dalszych 18% tylko słyszało to nazwisko. Niższą

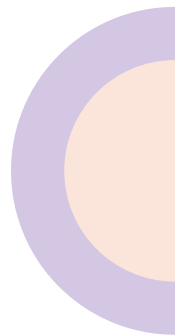
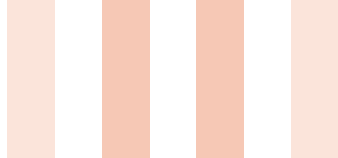
rozpoznawalnością wśród Polaków cieszą się takie postacie, jak Paweł Łatuszka, Swiatlana Aleksijewicz oraz Zianon Paźniak.

Znajomość takich osób jak Andrzej Poczobut, Andżelika Borys, Swiatlana Cichanouska jest istotnie zależna od wieku badanych – im respondenci starsi, tym rozpoznawalność tych postaci jest większa.

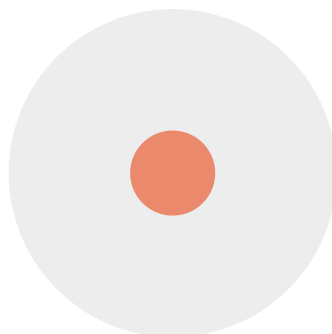
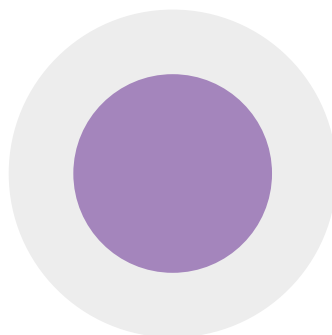
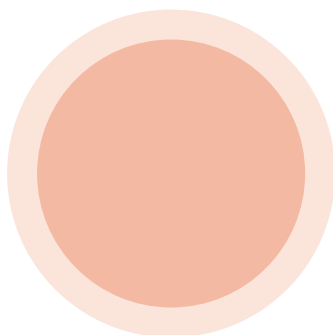
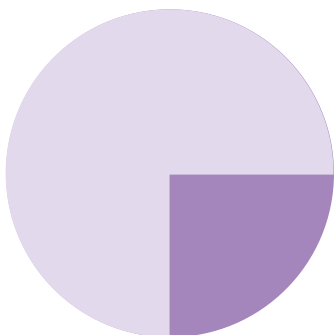
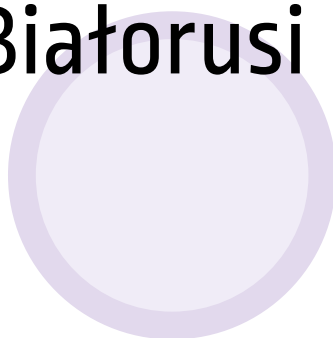
↓ WYKRES 12:

Znajomość znanych nazwisk związanych z Białorusią

Ocena władz Białorusi i ich polityki

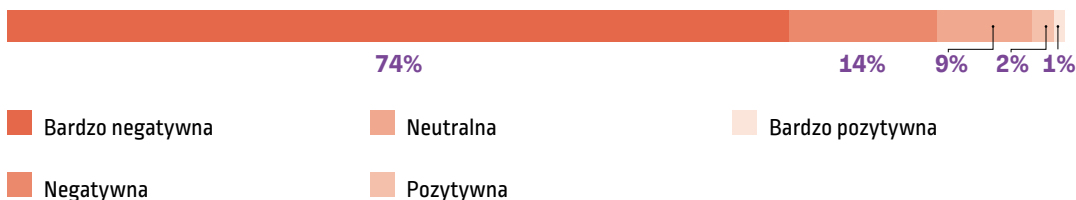

Niemal wszyscy Polacy bardzo krytycznie oceniają Alaksandra Łukaszenkę.

Tylko pojedyncze osoby (3%) oceniają go pozytywnie. Co dziesiąty Polak deklaruje neutralny stosunek do Łukaszenki.

↓ WYKRES 13:

Ocena Alaksandra Łukaszenki

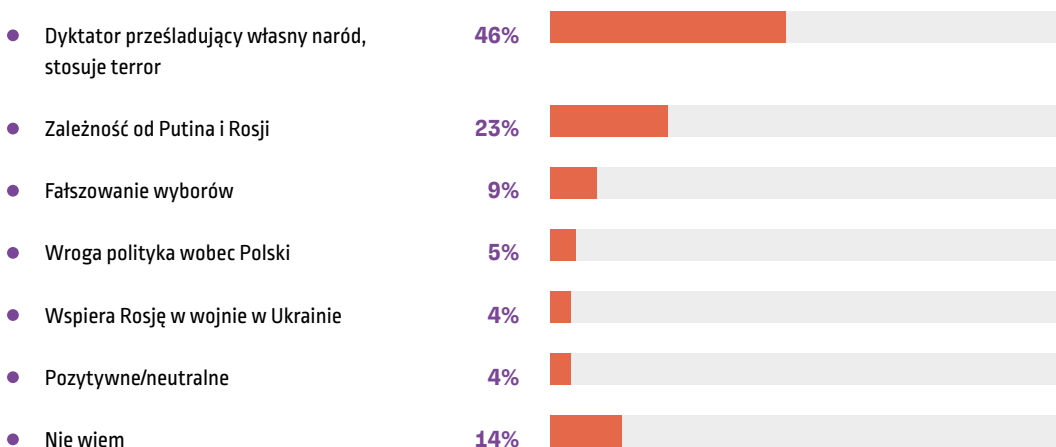

Negatywny stosunek do Alaksandra Łukaszenki determinuje przede wszystkim sposób sprawowania przez niego władzy. Niemal co drugi badany swoją negatywną ocenę tłumaczy brakiem respektowania przez niego wolności i praw

obywatelskich, stosowanie terroru i prześladowanie własnego narodu. Z kolei 23% wskazuje na prowadzoną przez Łukaszenkę politykę zagraniczną, akcentując jego zależność od Rosji i Władimira Putina.

↓ WYKRES 14:

Determinanty ocen Łukaszenki

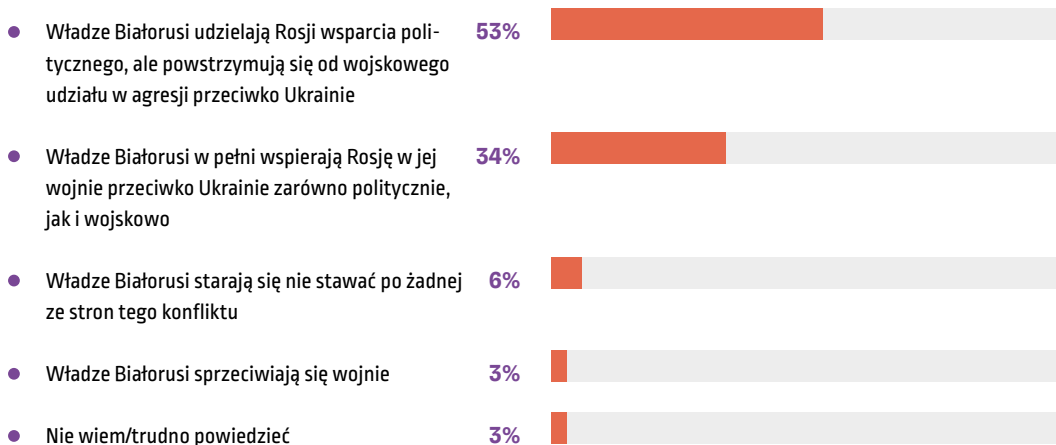

Zdaniem większości badanych [87%] władze Białorusi udzielają wsparcia Rosji w wojnie przeciwko Ukrainie. Połowa badanych [53%] twierdzi, że Białoruś udziela politycznego wsparcia Rosji bez wojskowego udziału w agresji wobec Ukrainy, natomiast zdaniem 34% respondentów pomoc ze strony Białorusi

ma zarówno charakter polityczny, jak i wojskowy. Tylko 6% osób badanych uważa, że Białoruś pozostaje neutralna i nie opowiada się za żadną ze stron. Z kolei 3% sądzi, iż władze Białorusi sprzeciwiają się wojnie.

↓ WYKRES 15:

Stanowisko wobec agresji Rosji na Ukrainę przypisywane władzom Białorusi

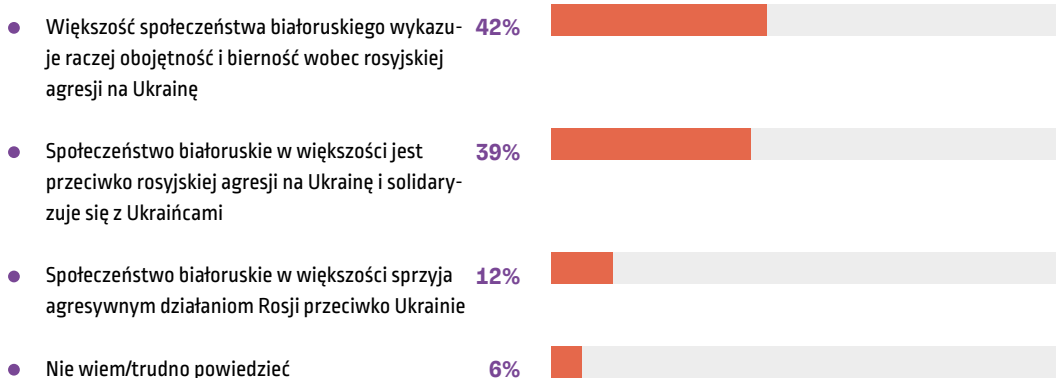

W ocenie badanych w obliczu trwającej agresji rosyjskiej na Ukrainie społeczeństwo białoruskie jest w dużej mierze obojętne i bierne (42%), zaś według 12% respondentów – sprzyja ono Rosji. Z drugiej strony całkiem liczna grupa badanych

(39%) uważa, że społeczeństwo białoruskie w większości jest przeciwne działaniom wojennym prowadzonym przez Rosję wobec Ukrainy.

↓ WYKRES 16:

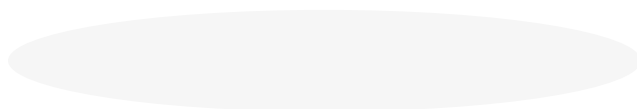
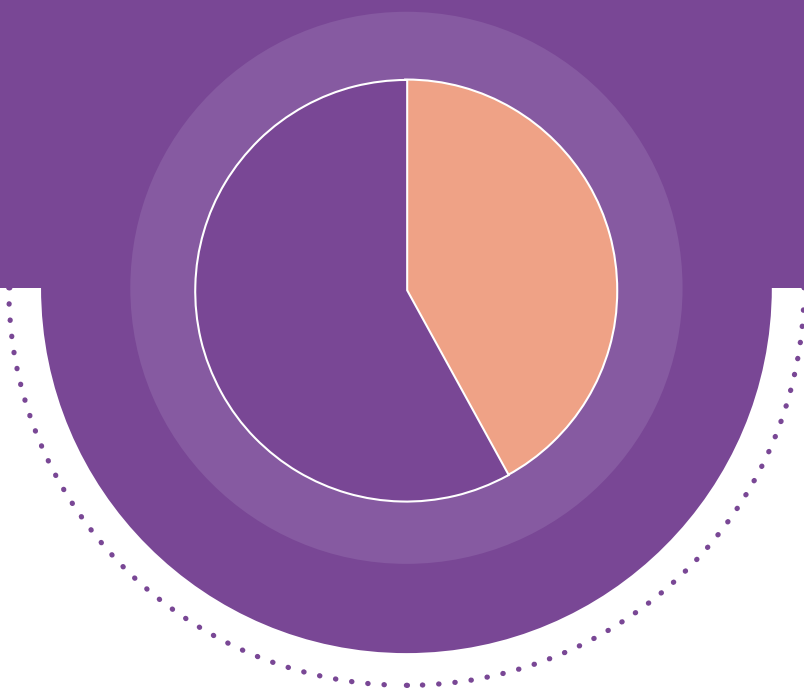
Opinie na temat stanowiska społeczeństwa białoruskiego wobec rosyjskiej agresji na Ukrainę

Opinie na temat stanowiska społeczeństwa białoruskiego wobec rosyjskiej agresji na Ukrainę

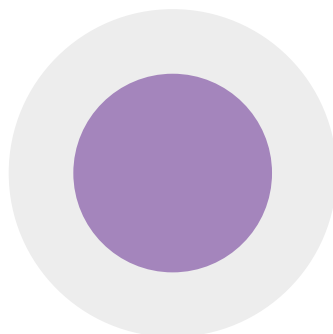
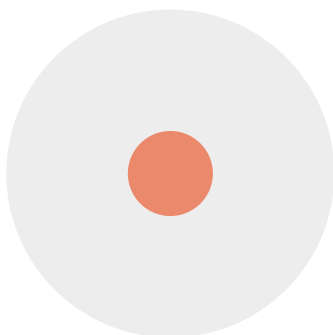
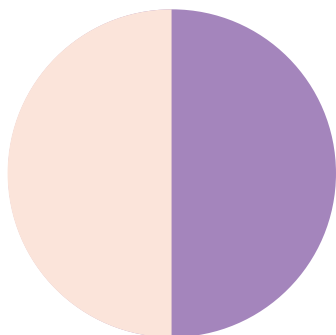
Większość społeczeństwa białoruskiego wykazuje raczej obojętność i bierność wobec rosyjskiej agresji na Ukrainę

42%

7

Relacje polsko-białoruskie

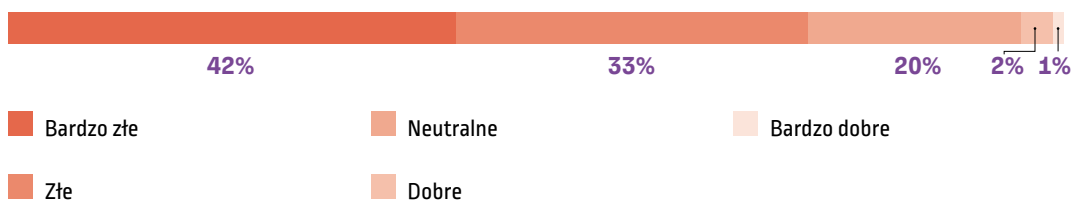

Trzech na czterech badanych negatywnie postrzega obecny stan stosunków polsko-białoruskich. Tylko 4% respondentów ocenia je jako dobre lub bardzo dobre. Natomiast co piąty badany ocenia stan stosunków Polski i Białorusi neutralnie.

Rezultat ten nie dziwi, jeśli wziąć pod uwagę, jak badani odpowiadali na pytania o nastawienie poszczególnych państw i narodów wobec Polski.

↓ WYKRES 17:

Ocena stosunków polsko-białoruskich

79% badanych zgadza się ze stwierdzeniem, że w interesie Polski jest to, żeby na Białorusi zapanowała wolność i demokracja.

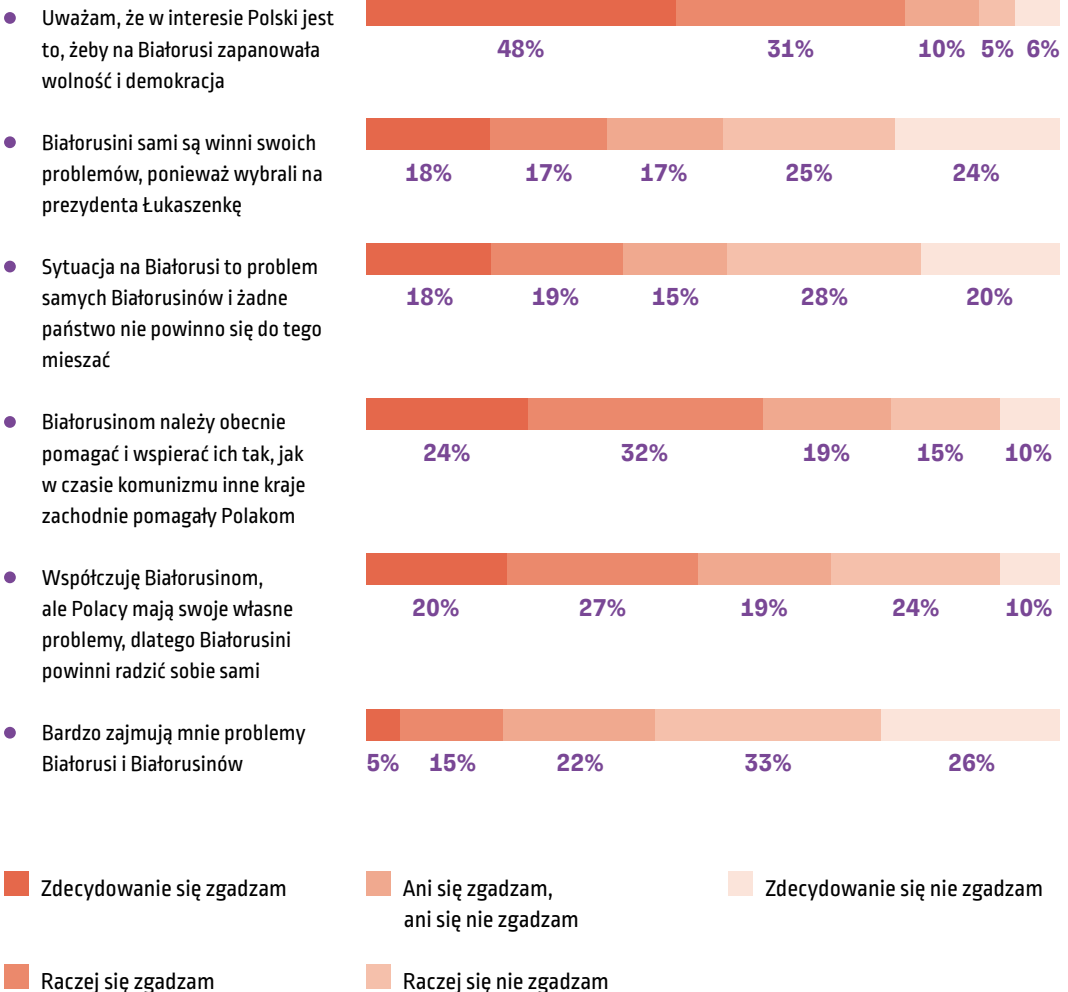
Co drugi respondent uważa, że sytuacja na Białorusi nie jest wyłącznie problemem obywateli tego kraju – według

badanych należy Białorusinom pomagać podobnie, jak kraje zachodnie pomagały Polsce w okresie komunizmu.

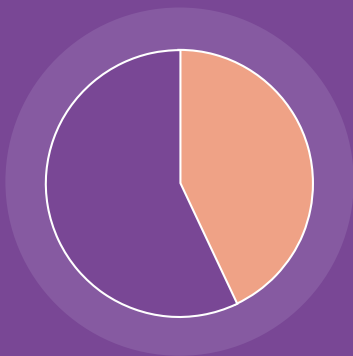
Obok tego rodzaju postaw kształtowanych na gruncie solidaryzmu, empatii, czy myślenia geopolitycznego pojawiają się też inne głosy, bądź to akcentują nasze wewnętrzne problemy, bądź też domagają się większej sprawczości ze strony samych Białorusinów – głosy takie należą jednak do mniejszości.

↓ WYKRES 18:

Opinie o obecnej sytuacji na Białorusi

Imigranci i uchodźcy z Białorusi
w Polsce

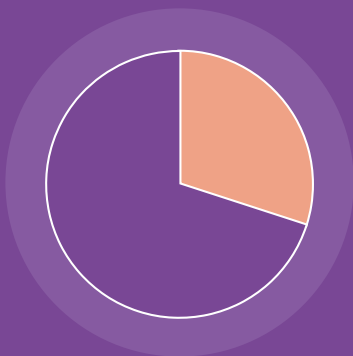

*Polska powinna
udzielać wsparcia tylko
tym Białorusinom,
którzy przyjechali do
Polski w obawie przed
prześladowaniami
politycznymi*

43%

*Polska powinna wspierać
w równym stopniu wszystkich
Białorusinów przebywających
w naszym kraju, oferując im
na przykład łatwiejszy dostęp
do rynku pracy*

30%

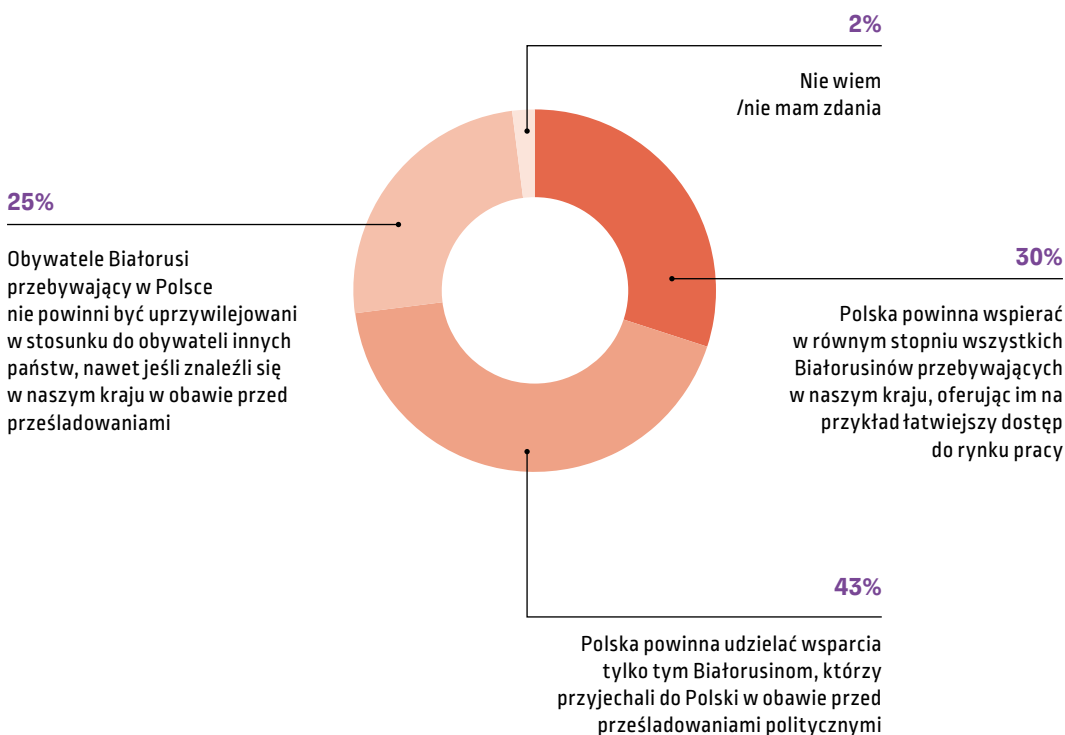

Po sfałszowanych wyborach prezydenckich w 2020 r. i masowych protestach tysiące Białorusinów musiało opuścić kraj w obawie przed prześladowaniami. Opinie Polaków co do polityki naszego kraju wobec przebywających w Polsce Białorusinów są podzielone. Zdaniem **43%** respondentów Polska powinna udzielać wsparcia tylko tym Białorusinom, którzy przyjechali do Polski w obawie przed prześladowaniami politycznymi. Natomiast **30%** badanych jest zdania,

że Polska powinna wspierać w równym stopniu wszystkich Białorusinów przebywających w naszym kraju, oferując im na przykład jeszcze bardziej ułatwiony dostęp do rynku pracy. Co czwarty badany uważa, że obywatele Białorusi przebywający w Polsce nie powinni być uprzywilejowani w stosunku do obywateli innych państw, nawet jeśli znaleźli się w naszym kraju w obawie przed prześladowaniami.

↓ WYKRES 19:

Imigranci i uchodźcy z Białorusi w Polsce

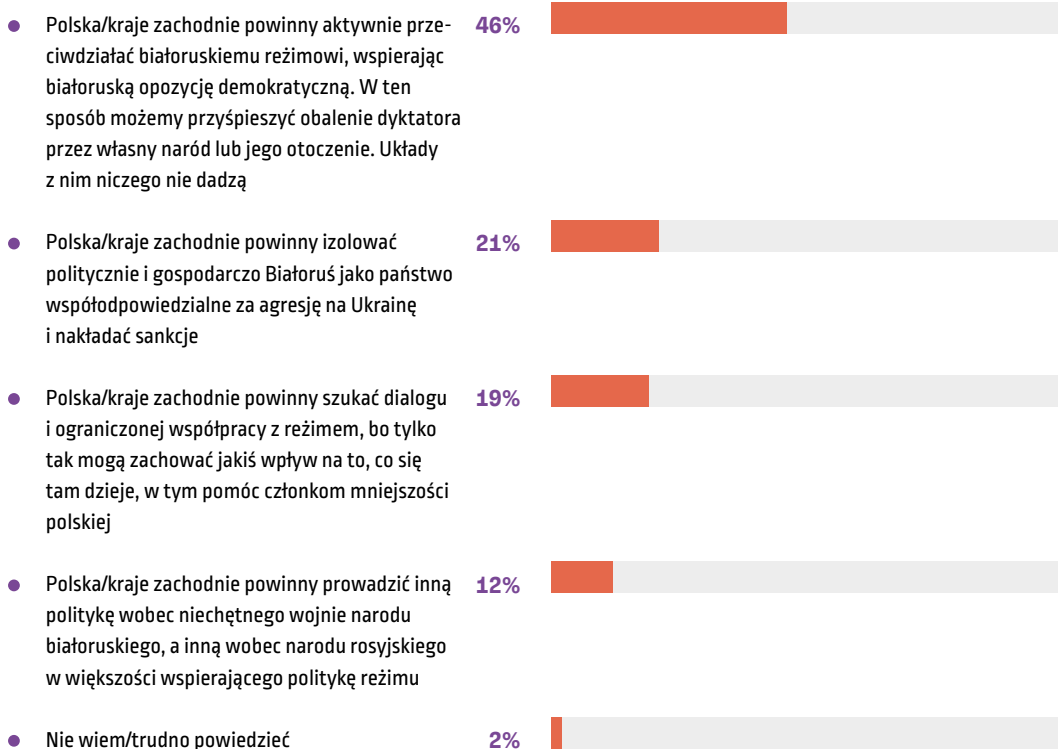

Po rosyjskiej inwazji wojskowej na Ukrainę Białoruś została wciągnięta w konflikt po stronie Rosji. Zdaniem 46% badanych Polska i kraje zachodnie powinny podjąć aktywne działania przeciwko białoruskiemu reżimowi, wspierając tym samym tamtejszą opozycję demokratyczną.

Co piąty respondent powiada się za izolacją polityczną i gospodarczą

↓ WYKRES 20:

Opinie polskiego społeczeństwa nt. stosunku polskich władz wobec Białorusi

Białorusi, ze względu na udział w agresji rosyjskiej na Ukrainę.

Nieco mniej [19%] sądzi, że Polska/kraje zachodnie powinny w ograniczony sposób współpracować z władzami Białorusi, w celu zachowania jakiegoś wpływu na wydarzenia w tym kraju.

Na Białorusi mieszka – według oficjalnych danych – prawie 300 tys. osób, które identyfikują się jako Polacy. Zdaniem większości badanych (79%) są to nasi rodacy – tak samo jak z Polacy z kraju. Znacznie mniejszy odsetek respondentów (34%) twierdzi, że białoruscy Polacy kulturowo są bliżsi innym obywatelom Białorusi niż Polakom z Polski. Większość badanych (60%) zgadza się ze stwierdzeniem, że białoruscy Polacy zasługują na specjalne przywileje w naszym kraju.

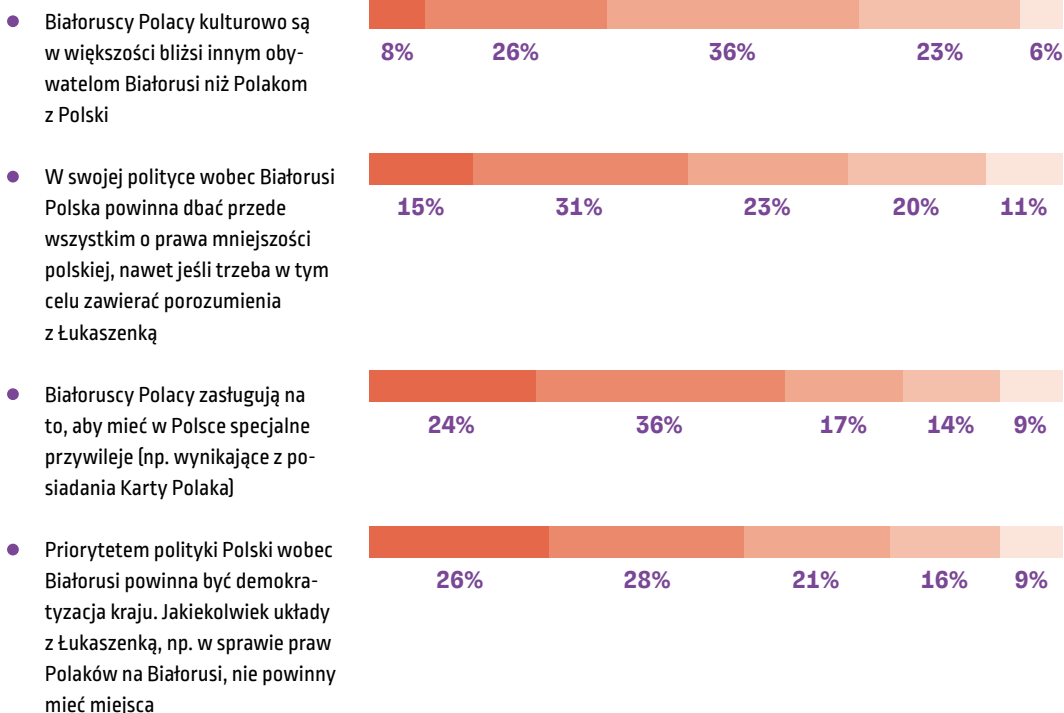
Zdecydowana większość badanych (79%) jest zdania, że reżim Łukaszenki dyskryminuje wszystkich obywateli Białorusi, którzy mają demokratyczne postawy. Podobny

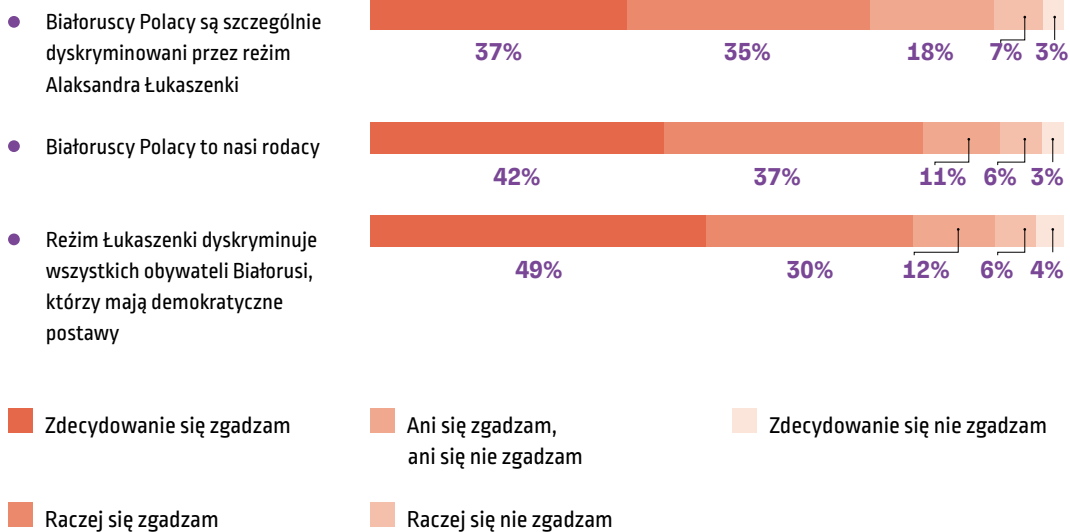
odsetek badanych (72%) zgadza się lub raczej się zgadza ze stwierdzeniem, że białoruscy Polacy są szczególnie dyskryminowani przez reżim Alaksandra Łukaszenki.

Jeśli chodzi o politykę Polski wobec Białorusi w sprawie mieszkających tam Polaków, opinie respondentów są podzielone. Zdaniem większości badanych (54%) jakiegolwiek układy z Łukaszenką nie powinny mieć miejsca, natomiast 46% zgadza się z tezą, że w relacjach z Białorusią dbanie o prawa mniejszości polskiej jest sprawą priorytetową, nawet za cenę zawierania porozumień z reżimem Alaksandra Łukaszenki.

↓ WYKRES 21:

Opinie Polaków na temat białoruskich Polaków i polityki w tej sprawie

8. Podsumowanie

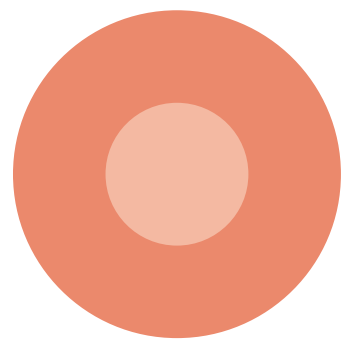
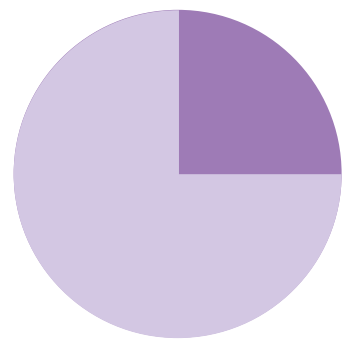
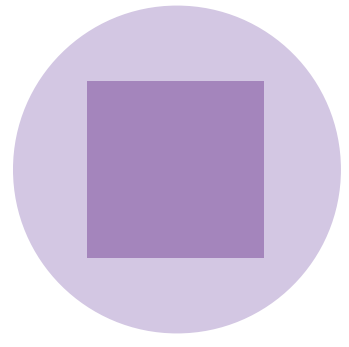
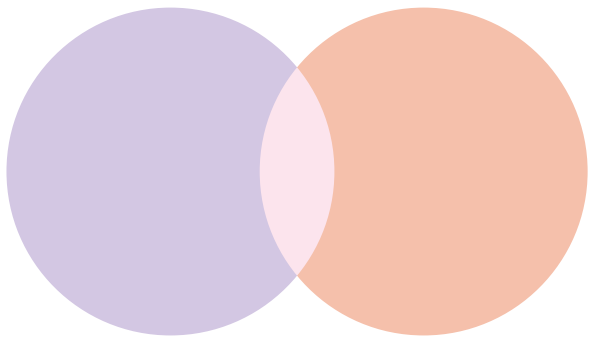
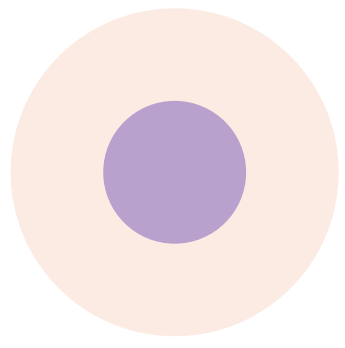
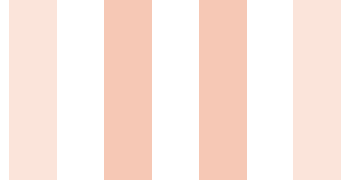
Sekwencja zdarzeń związanych z Białorusią, rozpoczęta kryzysem wokół wyborów prezydenckich w roku 2020, spowodowała wyraźne zmiany w percepcji Białorusi i Białorusinów w świadomości polskiej opinii publicznej. Nasz wschodni sąsiad także w tym znaczeniu zbliżył się do Rosji – jest postrzegany podobnie jak kraj rządzony przez Władimira Putina. Przypisywane są mu nieprzyjemne intencje wobec Polski oraz szereg wyraźnych negatywnych cech. Jest to obraz spójny, uzyskany w odpowiedzi na różne pytania.

Można powiedzieć, że Białoruś idzie śladem Rosji także w tym sensie, że wywołuje w polskim myśleniu silny rozdźwięk, jeśli chodzi o postrzeganie państwa (jego władz) i narodu. Przed rokiem 2014, tzn. przed aneksją Krymu, podobnie było w przypadku Rosji i Rosjan – Polacy odróżniali i oddzielnie widzieli system i zwykłych ludzi. Rok 2014 spowodował w tej sprawie przełom – percepcja państwa i narodu zbliżyły się do siebie, lokując się w rejestrach silnie negatywnych.

Dzisiejsze widzenie Białorusi i Białorusinów także zawiera tę dychotomię, choć swoisty „kredyt zaufania” dawany w tym kontekście narodowi białoruskiemu nie jest już tak duży, jak przed laty. Procesy zachodzące na wschód od polskich granic mają dużą dynamikę i wpływają także na tempo zmian w świadomości opinii publicznej. Prawdopodobnie pod wpływem postawy Ukraińców broniących swojej niepodległości Polacy akcentują potrzebę odpowiedniej, bardziej aktywnej postawy samych Białorusinów w kwestiach ich własnej suwerenności. Bierność przypisywana stereotypowo narodowi białoruskiemu pojawia się wciąż w myśleniu na ten temat.

Zarazem jednak warto odnotować wysoki poziom zainteresowania Polaków wydarzeniami związanymi z Białorusią i wiedzy na ich temat. Kraj ten i jego mieszkańcy wyszli w pewnym stopniu z cienia, z jakiegoś „strefy zapomnienia”, zajmując w myśleniu Polaków ważne miejsce. Losy przeciwników Łukaszenki, w tym przedstawicieli polskiej mniejszości na Białorusi, silnie przemawiają do polskiej wyobraźni, szczególnie wyczułonej na tego rodzaju represje i prześladowania. Bliskość geograficzna wydarzeń na Białorusi (w tym zwłaszcza na granicy polsko-białoruskiej), bliskość kulturowa Białorusinów, silny wątek polskiej mniejszości w tym kraju – to ważne elementy wpływające na obecność w Polsce tematyki białoruskiej.

Można w tym kontekście mówić o dużym społecznym potencjale do budowania relacji z narodem białoruskim. Tworzą go takie elementy, jak jednoznacznie i pryncypialnie negatywny stosunek do reżimu Łukaszenki, potrzeba wsparcia dla demokratycznych sił w tym kraju, poparcie dla pomocy Białorusinom szukającym w Polsce schronienia przed prześladowaniami. Tworzy to kontekst dla działań zarówno polskich władz, jak i społeczeństwa obywatelskiego.

Polska stała się w latach 2020–2021 jednym z najważniejszych miejsc schronienia białoruskich aktywistów, ludzi kultury i przedsiębiorców. Opór białoruskiego społeczeństwa wobec dyktatury Łukaszenki wywołał bardzo pozytywny oddźwięk w Polsce, przełamując liczne stereotypy na temat Białorusinów jakoby pogodzonych z losem i niezdolnych do oddolnych zrywów w imię obrony podstawowych praw i wolności. Jednocześnie brutalność rosyjskiej agresji, w której udział wzięła także Białoruś, wywołała masowe oburzenie, którego ostrze wymierzone było i jest przede wszystkim w kierunku Rosjan, ale nie ominęło również Białorusinów. Obserwując zderzenie tych procesów – rosnącej sympatii i szacunku oraz sprzeciwu i wzburzenia – uznaliśmy, że warto zbadać bardziej szczegółowo, jak obecnie Polacy patrzą na Białoruś i Białorusinów, jak ewoluuje ich postawa, jaką rolę w tym procesie odgrywają wspomniane wydarzenia polityczne.

Centrum Mieroszewskiego
Mieroszewski Centre

ul. Jasna 14/16A
00-041 Warszawa, Polska
www.mieroszewski.pl

 twitter.com/MieroszewskiPL
 [instagram.com/MieroszewskiPL](https://www.instagram.com/MieroszewskiPL)
 [facebook.com/MieroszewskiPL](https://www.facebook.com/MieroszewskiPL)
 [youtube.com/c/MieroszewskiPL](https://www.youtube.com/c/MieroszewskiPL)

Centrum Mieroszewskiego jest instytucją publiczną powołaną na mocy ustawy Sejmu RP i nadzorowaną przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego RP. Jego głównym celem jest prowadzenie, inicjowanie i wspieranie działań mających na celu budowanie dialogu między Polakami i narodami Europy Wschodniej, w szczególności z Ukraińcami, Białorusinami, Gruzinami, Mołdawianami, a także tymi Rosjanami, którzy potępiają zbrodnie reżimu Władimira Putina. Juliusz Mieroszewski to jeden z najwybitniejszych polskich pisarzy politycznych XX w. Był zwolennikiem współpracy Polaków z innymi narodami zniewolonymi przez imperializm rosyjski i sowiecki.